

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології

Кафедра політичних теорій

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

052 «Політологія»

на тему:

**«ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАСОБІВ
МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ»**

Виконала: здобувачка 4 курсу
галузь знань: 05 «Соціальні та
поведінкові науки»
спеціальність 052 «Політологія»
Леонтєва Аліна Юріївна
Керівник: к.політ.н., доцент
Завгородня Ю.В.
Рецензент: к.іст.н., доцент
Сушко А.І.
Кількість балів: _____

*Зачековано
на "Відмінно"
06.06.2023
[Підпис]*

Одеса – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ.....	6
1.1 Історія становлення та розвитку політичного плюралізму.....	6
1.2 Типологія та принципи політичного плюралізму.....	9
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ.....	14
2.1. Поняття та особливості засобів масової інформації.....	14
2.2. Засоби масової інформації як важлива складова політичного життя.....	17
РОЗДІЛ 3. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	31
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається у ролі та функціонуванні політичного плюралізму та засобів масової комунікації у сучасному суспільстві.

Політичний плюралізм має глибокий зв'язок із засобами масової інформації, оскільки засоби масової інформації є важливим інструментом забезпечення інформаційного плюралізму, а інформаційний плюралізм є важливою частиною політичного плюралізму. Засоби масової інформації є посередником між органами влади та аудиторією, який не обмежується лише роллю технічного засобу зв'язку, а впливають і формують масову свідомість. Дані процеси вимагають пильної дослідницької уваги до вивчення як закономірностей засобів інформації, так і до прояву даних закономірностей у конкретних процесах політичного плюралізму. Політика набуває нових форм публічності завдяки розвитку та широкій доступності, нових способів отримання та обміну інформацією.

Завдання засобів масової інформації полягає в формуванні, поширенні та функціонуванні соціально-значущої інформації, метою якої є створення умов для публічної дискусії та взаємодії різних політичних сил і груп.

Сьогодні наша країна продовжує здійснювати перехід до демократичних стандартів, і питання політичного плюралізму та свободи ЗМІ відіграють важливу роль у забезпеченні прав людини та становленні демократичних інститутів. Також Україна прагне підтримувати європейські стандарти свободи слова, демократії та прав людини. Вивчення політичного плюралізму та ролі ЗМІ є важливим кроком у виконанні цих стандартів та підтриманні добробуту суспільства.

Метою написання бакалаврської роботи є дослідження місця та ролі політичного плюралізму в суспільстві та засобів масової інформації як основи функціонування політичного плюралізму.

Написання бакалаврської роботи зумовило висвітлення ряду наступних завдань:

- проаналізувати теоретичні аспекти політичного плюралізму;
- вивчити історію становлення та розвитку політичного плюралізму;
- розглянути типологію та принципи політичного плюралізму;
- вивчити роль засобів масової інформації в розвитку політичного плюралізму;
- деталізувати поняття та особливості засобів масової інформації;
- розглянути засоби масової інформації як важливу складову політичного життя;
- акцентувати увагу на вплив засобів масової інформації на формування політичної свідомості;
- дослідити взаємозв'язок політичного плюралізму та засобів масової інформації.

Об'єктом дослідження бакалаврської роботи є засоби масової інформації та політичний плюралізм.

Предметом бакалаврської роботи є діяльність засобів масової інформації та політичного плюралізму, їх сучасний вплив.

Методи дослідження. Політичний плюралізм та засоби масової інформації є складними і багатограними поняттями, які вимагають застосування різних методів дослідження. Під час дослідження було використано такі методи, як: системний, компаративний, та структурно-функціональний аналіз.

Системний метод дозволяє виявити залежності та взаємозв'язки між різними елементами системи, їх взаємовплив на розвиток політичного плюралізму та роль ЗМІ в цьому процесі.

Компаративний аналіз дозволяє виявити тенденції та відмінності в розвитку політичного плюралізму та ролі ЗМІ в цих процесах.

Структурно-функціональний аналіз дозволяє виявити те, які ролі відведені політичному плюралізму та ЗМІ в соціальній системі та які функції вони виконують.

Структура бакалаврської роботи. Специфіка проблем, що стали об'єктом бакалаврської роботи, зумовили її структуру. Робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе підрозділи, висновки та список використаних джерел.

Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 43 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ

1.1. Історія становлення та розвитку політичного плюралізму.

Політичний плюралізм є однією з основних концепцій політичної науки. Це поняття означає існування різноманітних політичних поглядів, ідей та груп у рамках суспільства, які взаємодіють між собою та конкурують за владу та ресурси.

Загальне визначення плюралізму полягає в тому, що він підтримує існування багатства та різноманітності всередині суспільства. Політичний плюралізм, зокрема, означає, що різні інтереси, групи та погляди мають право на представництво та участь у процесах влади.

Політичний плюралізм є основним принципом демократії, що впливає на соціальний, політичний порядок сучасного суспільства. Природно, що політичний плюралізм розвиває ініціативність, раціональне мислення, свідоме ставлення людини до політичного життя суспільства, сприяє утвердженню цінності свободи та інших демократичних цінностей. Ідея політичного плюралізму передбачає, що багатство думок та переконань є невід'ємною частиною демократії та сприяє розвитку та зміцненню суспільства. Але як у демократично стабільних, так і нестабільних країнах дискусії між різними суб'єктами політики в умовах політичного плюралізму супроводжуються потенційними ризиками і загрозами – виникненням популізму, нігілізму, цинізму як крайньої форми нігілізму, соціальної аномії, відчуження чи навпаки протестів, які ще недавно мали характер мирних акцій, а нині вибухають збройними сутичками і навіть громадянськими війнами[10].

За різними джерелами поняття «плюралізм» вперше було використано у філософії. Дослідники докладали зусилля для визначення сутності плюралізму та його основних принципів. Так, перше використання терміну «плюралізм» пов'язують із Г. Вольфом, в роботах якого виокремлювалися деякі аспекти плюралізму. Автор використовував цей термін для визначення

філософських вчень, які виправдовують існування більш ніж двох основних основ існування. На думку Д. Дідро та В. Ламетрі основою плюралізму виступають свобода думки та вираження, а К. А. Гельвеція виділив ознаки плюралістичного суспільства, в якому людина має можливість вільно думати про що завгодно, висловлювати все, що думає, висловлювати протилежні думки, чути думки, які суперечать тому, що вона вважає необхідністю, П. А. Гольбах визначив основи соціального плюралізму, Дж. Медісон довів свої ідеї про різноманіття суспільних груп та їх думок, а Г. Ж. Ласкі запропонував такі поняття, як плюралістична теорія держави та політичний плюралізм[25].

Одним з найважливіших дослідників політичного плюралізму є Роберт Алан Даль (Robert Alan Dahl) — відомий американський політолог і прихильник концепції сучасного політичного плюралізму, чії праці підкреслюють важливість конкуренції, рівності голосів і громадянської участі в політичному житті. У своєму дослідженні Даль аналізує різні аспекти політичних інститутів, включаючи владні структури, демократію та політичну участь. Він запропонував концепцію «запобіжного політичного плюралізму», яка передбачає, що наявність багатьох груп, що борються за владу, знижує ризики маніпуляції та авторитарного управління. Даль наголошував на важливості дискусій та дебатів, які відбуваються між різними групами, оскільки вони допомагають розвивати критичне мислення та розуміння різних точок зору[24].

Серед інших видатних дослідників політичної різноманітності, які також зробили значний внесок у розвиток політичного плюралізму був і Джон Стюарт Мілль (англ. John Stuart Mill) - колишній член парламенту Великої Британії, філософ, політичний економіст, теоретик протофемінізму, представник лібералізму та етичної теорії. Джон Стюарт Мілль в своїй праці «Про свободу» (On Liberty) звернув увагу на важливість політичного плюралізму. Він вважав, що індивідуальна свобода і свобода висловлювання є ключовими елементами демократії, і політичний плюралізм сприяє цьому,

оскільки він забезпечує різноманітність поглядів і думок. За його словами, «якщо всі люди мислять однаково, то жодна думка не буде думкою більшості». Джон вважав, що політичний плюралізм забезпечує конкуренцію між різними ідеями і дозволяє суспільству вирішувати проблеми шляхом обговорення та дебатів. Таким чином, політичний плюралізм є необхідним для збереження свободи та демократії в суспільстві[31].

Сучасні вчені відносять ранні теорії політичного плюралізму до праць А. де Токвіля та Е. Дюргейма. У 1960-1970-х роках з'явилися теоретичні розробки Р. Дала, Дж. Сарторі, А. Лейпхарта, Х. Лінца, А. Степана, К. Ліндблома, Дж. Гелбрейта, які розкривали основні принципи демократичного плюралізму. Останніми роками, особливо в країнах, де відбуваються зміни політичних режимів, відзначається «відродження» плюралізму, значною мірою зумовлене процесами демократизації та гуманізації суспільного життя, зростанням громадянських свобод, наявністю альтернатив і можливістю вибору. Загалом, різноманітність і наявність альтернатив є необхідними умовами розвитку і прогресу суспільства в цілому[26].

Цікаві дослідження і в американських політиків-теоретиків Ісайя Берлін, Джон Роулз і Ханна Арендт. Вони теоретично обґрунтовують цінність плюралізму, який живиться мінімальною «публічною мовою», якої кожен обирає дотримуватися і за допомогою якої він може спілкуватися. Для Берліна людина повинна бути вільною від кайданів, але також мати можливість вийти за межі референтної групи, щоб зрозуміти дії інших людей. Згідно з Берліном, життя в плюралістичному суспільстві передбачає, що кожен користується «свободою від кайданів» (негативною свободою): плюралістична політична система кидає виклик втручання, експлуатації, поневоленню з боку людей, які намагаються нав'язати свої власні цілі іншим.

Елі Парізер, політичний активіст, говорить про так звані «бульбашки-фільтри»: кожен опиняється в культурній чи ідеологічній бульбашці, в якій він отримує лише інформацію, що підтверджує те, у що він вірить. Інші,

зокрема Касс Санстейн, говорять про «ехо-камери» - закрите середовище, де звуки відбиваються, і кожен знаходить те, що йому найбільше до вподоби, і зустрічає людей зі своїми власними інтересами[34].

1.2. Типологія та принципи політичного плюралізму.

Теоретичні аспекти політичного плюралізму мають глибокі коріння в політичній теорії, які можна розглядати з кількох позицій:

- по-перше, політичний плюралізм означає існування різних політичних партій, громадських організацій, профспілок та інших груп зі своїми ідеями та програмами. Ці групи повинні мати можливість вільно висловлювати свою думку та брати участь у виборах, щоб забезпечити політичне різноманіття та уникнути домінування однієї партії.

- по-друге, політичний плюралізм означає наявність свободи слова та інформації, і громадськість може отримувати будь-яку інформацію та висловлювати свою думку. Свобода слова та інформації є необхідною умовою для забезпечення вільної дискусії та взаємодії різних політичних груп, а також для контролю дій владних структур.

- по-третє, політичний плюралізм передбачає наявність незалежних від влади громадських організацій та ЗМІ, які можуть моніторити дії влади та висувати вимоги щодо покращення ситуації у суспільстві[23].

При дослідженні феномену «політичний плюралізм» та визначення його сутності слід звернути увагу на теоретичні підходи: ліберальний, радикальний, плюралізм інтересів та етнічний плюралізм.

Ліберальний плюралізм: цей підхід передбачає, що існує багато різних поглядів і ідеологій, і всі вони мають бути поважними та рівноправними. Ліберальний плюралізм наголошує на тому, що різні групи індивідів мають право висловлювати свої думки та інтереси, а також участь у прийнятті політичних рішень. Також ліберальний плюралізм передбачає захист прав меншин та участь різних груп у прийнятті рішень, що стосуються їх життя та діяльності. Підхід може бути використаний для створення рівноправних та

демократичних політичних систем, де кожен має право на свої погляди та ідеї, і всі вони можуть бути враховані при прийнятті рішень. Однак, критики можуть стверджувати, що ліберальний плюралізм може приводити до віддалення від загальних цінностей та до нерівності у владі, якщо деякі групи мають більше можливостей висловлювати свої інтереси та впливати на прийняття рішень, ніж інші.

Радикальний плюралізм підкреслює, що існує багато різних поглядів і ідеологій, і всі вони повинні мати можливість брати участь у політичному процесі. Радикальний плюралізм наголошує на тому, що домінуючі групи не повинні використовувати свій статус, щоб загноблювати менші групи. Радикальний плюралізм ще більше наголошує на різноманітності і дозволяє різним групам висловлювати свої погляди та інтереси, навіть якщо вони відхиляються від загальноприйнятих цінностей і норм. Цей підхід прагне забезпечити максимальну свободу для різних ідей та поглядів, у тому числі для меншинових поглядів та переконань, які можуть бути менш популярними[22].

Основними принципами радикального плюралізму є розуміння того, що різні групи можуть мати різні способи розуміння світу, що плюралізм і мультикультуралізм повинні бути цінностями, що кожна група має право на свій простір для вираження своїх поглядів, і що держава не повинна бути арбітром в розумінні істини або цінностей.

Але ще вважається те, що цей підхід може приводити до збитку загальних цінностей та збільшення дисгармонії в суспільстві. Деякі критики також можуть стверджувати, що радикальний плюралізм не забезпечує рівноправної участі всіх груп у політичному процесі, а лише сприяє надмірному впливу меншинових груп[26].

Плюралізм інтересів: цей підхід передбачає, що різні інтереси повинні мати можливість представляти свої погляди в політичному процесі. Плюралізм інтересів наголошує на тому, що різні інтереси можуть зіткнутися та конфліктувати між собою, і що це повинно бути прийнято як нормальну

частину політичного процесу. Цей підхід наголошує на тому, що різні групи, такі як промисловість, сільське господарство, професійні спілки, громадські організації та інші, повинні мати можливість впливати на процес прийняття рішень. Основними принципами плюралізму інтересів є визнання різноманітності інтересів, важливості забезпечення рівного представництва різних груп та забезпечення рівних можливостей впливати на політичні процеси. Проте, критики плюралізму інтересів можуть стверджувати, що цей підхід може призвести до захисту сильних груп інтересів на шкоду слабких. Крім того, великі корпорації та інші потужні групи можуть мати значно більші ресурси для впливу на політичний процес, ніж менші групи, такі як громадські організації та професійні спілки. Це може призвести до того, що певні інтереси будуть переважати над іншими в процесі прийняття рішень[28].

Плюралізм етнічності: цей підхід передбачає, що різні етнічні групи повинні мати можливість представляти свої інтереси в політичному процесі. При цьому, плюралізм етнічності наголошує на тому, що різні етнічні групи мають мати рівні можливості участі у політичному процесі, без дискримінації на підставі національної приналежності. Також, плюралізм етнічності визнає потребу в захисті прав меншин та підтримці культурної та лінгвістичної різноманітності, що сприяє збереженню культурного спадщини та самовизначенню етнічних груп. Цей підхід може використовуватись для створення більш інклюзивних та рівноправних політичних систем, де різні етнічні групи мають голос у прийнятті політичних рішень та відчувають себе представленими в політичних інституціях. Є також думка, що плюралізм етнічності може приводити до поділів та конфліктів між різними етнічними групами, що можуть загострюватися в політичній арені[33].

Прийнято виокремлювати наступні основні принципи політичного плюралізму:

1. свобода вибору: кожен має право обирати свої політичні переконання та підтримувати будь-яку політичну партію чи групу.

2. рівність голосів: кожен голос має однакову вагу, тому жодна група чи партія не може мати переваги у впливі на рішення.

3. конкуренція: існування багатьох політичних партій, груп та інших соціальних акторів забезпечує конкуренцію за голоси виборців, що допомагає підтримувати баланс влади та запобігає зловживанню владою.

4. громадянська участь: активна участь громадян у політичному житті є важливою складовою політичного плюралізму. Це означає, що кожен має право висловлювати свою думку та брати участь у процесі прийняття рішень.

5. повага до різноманітності: політичний плюралізм означає повагу до різноманітності та різних політичних поглядів. Це означає, що навіть якщо політичні партії та групи не погоджуються одна з одною, має поважатися право інших вільно висловлювати свої думки та погляди.

6. знаходження компромісів: лише шляхом пошуку компромісів і пошуку спільних рішень, які задовольняють інтереси різних соціальних акторів, можна забезпечити баланс між різними групами та інтересами.

7. відкритість і прозорість: політичний плюралізм означає відкритість і прозорість процесу прийняття рішень.

Оскільки політичний плюралізм означає існування різних політичних поглядів, ідеологій, партій і груп у політичній системі, то йому притаманним є приймати різні форми залежно від конкретної країни та її історії.

Слід також відзначити й виокремлення теоретиками види політичного плюралізму, до яких включають:

1. багатопартійну систему — це система, яка допускає існування кількох політичних партій, які можуть брати участь у виборах і конкурувати між собою за право керувати країною.

2. коаліційну політику — система, у якій різні політичні партії можуть створювати коаліції для створення більшої політичної влади та отримання більшої кількості голосів у парламенті.

3. політичний федералізм — це система, в якій влада розподіляється між різними рівнями влади, такими як федеральний уряд, регіональні та

муніципальні органи влади. На різних рівнях влади можуть бути різні політичні партії та ідеології.

4. поділ повноважень – система, в якій влада розподіляється між різними установами та органами, такими як виконавча, законодавча та судова гілки влади. Кожна з цих гілок влади може мати різні політичні партії та ідеології.

5. свободу слова та вираження поглядів – система, яка дозволяє вільно виражати різноманітні політичні погляди та ідеології без обмежень чи репресій з боку соціальних чи державних інституцій.

6. конституційну демократію – система, в якій політичні дії та рішення приймаються відповідно до конституції та законів, які забезпечують права та свободу людей[25].

Отже, сутність політичного плюралізму полягає в наявності різних політичних партій, громадських організацій, профспілок та інших груп, які висувають свої ідеї та програми. Ці групи повинні мати можливість вільно висловлювати свої погляди та брати участь у виборах, щоб забезпечити різноманітність політичних думок та уникнути монополізації влади однією партією. Політичний плюралізм неодмінно є запорукою для розвитку демократії, оскільки забезпечує збалансованість і рівновагу між різними суспільними групами та інтересами.

РОЗДІЛ 2.

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ

2.1. Поняття та особливості засобів масової інформації.

Сьогодні як ніколи найбільшу цінність містить в собі інформація. Суспільство потребує інформацію вже як повітря. Нові знання, цікаві відомості, історії чи просто те, що містить в собі щось нове – це все слугує для саморозвитку суспільства. Люди постійно сприймають нову інформацію, деколи навіть не помічаючи цього.

Засоби масової інформації (ЗМІ) - це інформаційні технології та засоби комунікації, що використовуються для поширення новин, інформації та інших матеріалів між великою кількістю людей. ЗМІ можуть бути друкованими (газети, журнали), електронними (телебачення, радіо, Інтернет) та звуковими (аудіокниги, подкасти).

Особливості ЗМІ полягають в тому, що вони є одним з найбільш впливових засобів комунікації, оскільки дозволяють широкому колу людей отримати інформацію на різні теми з різних джерел. ЗМІ також можуть впливати на громадську думку та сприяти формуванню громадської думки з питань політики, соціальних проблем, культури та інших сфер життя. Іншою особливістю ЗМІ є їх швидкість та доступність. ЗМІ можуть швидко поширювати інформацію, що сталася в різних частинах світу, навіть у режимі реального часу. Це дозволяє людям бути в курсі подій, які відбуваються далеко від них[14].

Початок вивчення масової комунікації як соціального явища і чинника політичного процесу пов'язується у політичній науці з іменем М. Вебера. Розглядаючи досліді засобів комунікації та їх взаємовідносин з масою, то розумієш, що процес відбувається як «держава — суспільство». Від якості цього процесу залежить розвиток суспільства та забезпечення побудови конструктивного діалогу його структур та інститутів з владою.

Влада, з одного боку, має соціальну, комунікативну природу, а з іншого – сама є джерелом і засобом комунікації. В якості особливих каналів політичної комунікації можуть виступати також грошова система, державна символіка, твори мистецтва тощо. Багато працювали над засобами масової інформації такі науковці як О. Тоффлер та М. Фуко. Важливі акценти у працях О. Тоффлера розкривають роль ЗМІ в постіндустріальному, інформаційному суспільстві. М. Фуко дослідив владні відносини і взаємовплив масової інформації і влади.

О. Тоффлер метафорично висловився: «Світ поступово формується трьома хвилями технологічних інновацій. Їх, як високий приплив, не можна зупинити. Першою хвилею була сільськогосподарська революція, другою – промислова. Тепер на нас насувається третя хвиля – інформаційна революція, яка пропагує новий спосіб життя»[2].

Теорії Д. Істона, Г. Алмонд і Дж. Коулман розкрили нам зміст концепції політичної системи, а також репрезентували політичну комунікацію як функцію політичної системи. На їхню думку, в будь-якій політичній системі можна виокремити такі функції «входу»: політична соціалізація та залучення до участі; артикуляція інтересів; агрегування інтересів; політична комунікація; і функції виходу: розроблення законодавчих норм і їх застосування; контроль за дотриманням норм[1]. Розвитком теорії «входу» і «виходу» як основних елементів політичної системи були і розроблені К. Дойчем. Він вважав, що політична система є організованою сукупністю інформаційних зв'язків, спрямованих в кінцевому підсумку на управління і цілеспрямоване регулювання політичних об'єктів. Висновки Г. Алмонда і К. Дойча щодо значення, якого вони надавали інформаційному обміну політичної системи з навколишнім середовищем, у якості такої «площини» можна розглядати певне інформаційне поле, де відбувається збір, переробка та розподіл інформації, необхідної для підтримання життєдіяльності системи. Також К. Дойч визначив, що «процеси комунікації є основою зв'язності суспільств, культур і навіть

особистостей». Вчений вважає, що будь яка співпраця людей потребує комунікації, і чим більш організоване суспільство - тим більша потреба в комунікації, а отже в інформації[6].

Також до уваги привертається докторська дисертація П. Олещука «Новітні політичні технології інформаційного впливу», де ґрунтовно досліджені можливості використання новітніх ЗМК у сфері політичних технологій. У ній розглянуто новітні політичні технології інформаційного впливу у прикладних та теоретичних аспектах. В роботі йдеться про передумови побудови іміджевих політичних технологій у структурі політичної комунікації, визначено важливість політичних інтернет-ресурсів для мобілізації та комунікації в політиці[29].

Одним із ключових пріоритетів державної політики є розбудова сучасного інформаційного суспільства, де вона має постійно модернізуватися. Зрозуміло, що такі стратегічні зміни потребують ефективного використання інформаційних ресурсів та відповідних інформаційних технологій, оскільки інформація є органічною властивістю управління взагалі та публічного управління зокрема. Рівень управлінських рішень, регулювання суспільних відносин у певній сфері, моніторингу потреб, координації діяльності суб'єктів та об'єктів управління, контролю виконання управлінських рішень тощо - все це напряму залежить від якості та об'єктивності інформації[8].

Отже, процеси інформаційно-комунікаційної глобалізації, суттєво вплинули на формування політико-комунікаційної сфери сучасного суспільства, перетворивши її на так звану «арену» зіткнення інформаційних потоків і маніпуляцій, які активно впливають на масову політичну свідомість. Наразі, державна інформаційна політика постійно перебуває в стадії розвитку, пошуку, формування й тестування якісно нових способів, методів і технологій публічного управління, що мають бути ефективними в умовах сучасного інформаційного суспільства.

2.2. Засоби масової інформації як важлива складова політичного життя.

Світ з кожним роком все більше і більше набуває свого розвитку в сфері інформаційних технологій. Засоби масової інформації – це шляхи для відкритої, публічної передачі відомостей за допомогою технічних інструментів. Вони охоплюють такі риси: публічність (необмеженість споживачів); наявність спеціальних технічних засобів; непряма, розділена в часі та просторі взаємодія комунікативних партнерів; односпрямованість взаємодії від комунікатора до реципієнта, неможливість зміни їх ролей; непостійний характер аудиторії. Під засобами масової інформації розуміються газети, журнали, теле- і радіопрограми, кінодокументалістика, інтернет, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації[14]. Їх традиційна роль та розвиток постійно зростає. Засоби масової інформації набули нових функцій, вони виступають як форум, що сприяє соціальній взаємодії та спілкуванню; завдяки ЗМІ можна купувати або продавати будь-які товари, ЗМІ дозволяють отримати доступ до будь-якої інформації, вони дозволяють розмістити власний медіа-контент.

Варто звернути увагу на те, що Україна виявилася серед перших країн світу, де внаслідок Помаранчевої революції (2004–2005) та Революції Гідності (2013–2014) політико-комунікаційні процеси суттєво вплинули на формування та розвиток національної моделі інформаційного суспільства і на сьогодні впливає як ніщо інше.

В українському суспільстві сьогодні більшість функцій традиційних інститутів соціалізації, таких як сім'я, школа, перебирають на себе засоби масової інформації. У нашому суспільстві засоби масової інформації прагнуть залучити широкі маси населення до обговорення ідей, пропозицій, подій[17].

Засоби масової комунікації поділяються на види:

1. За формою зовнішнього вираження: а) друковані (періодичні та продовжувані видання, газети, журнали, книжкові видавництва тощо);

б) електронні (інтернет-ресурси, телебачення, радіо, кіно-, відео-, звукозапис тощо).

2. За інтересами, на задоволення яких спрямована діяльність ЗМІ: просвітницькі; професійні; документальні; творчі; культурні; екологічні; спортивні тощо.

3. За основною метою діяльності: а) доведення до відома громадян певної інформації, що не несе емоційного забарвлення (наприклад, щодо прийняття та внесення змін до чинних нормативно-правових актів (офіційні ЗМІ); б) формування певної думки, виклик реакції суспільства на окремі події (неофіційні ЗМІ).

4. За суб'єктами, на яких спрямований вплив ЗМІ: 1) за віком: на осіб молодого віку; середнього віку; похилого віку (у розумінні вікової класифікації ВОЗ; 2) за сферою зайнятості осіб: загальні (інформація загальнодоступна і зрозуміла для будь-якої людини); спеціальні (інформація є специфічною, її подання розраховане на задоволення інтересів окремих груп населення: на підприємців, правників, педагогів, економістів тощо).

5. За сферою розповсюдження: міжнародні; національні (загальнодержавні); регіональні; локальні.

6. За здійсненням впливу на суб'єктів: впливові (авторитетні, широко розповсюджені, популярні); не впливові.

Ще розрізняють специфічні види засобів поширення інформації. Особливим видом засобів масової інформації є електронні парламентські видання. Головна мета їхньої діяльності є: об'єктивне і своєчасне висвітлення діяльності парламенту та його органів; офіційне оприлюднення прийнятих законів, нормативно-правових актів та інших офіційних даних; роз'яснення з боку авторитетних правників ухвалених законів або законопроектів, які ще знаходяться на стадії обговорення чи будуть найближчим часом подані на розгляд парламенту; підняття та розгляд актуальних питань державотворення, правотворення та соціально-економічних перетворень, які важливі для країни, тощо [14].

Для досягнення мети своєї діяльності ЗМІ виконують певні функції:

- пізнавальну (полягає у збиранні та передачі населенню будь-яких відомостей, що стосуються будь-якої зі сфер громадського життя);
- політичного маркетингу («продаж» політичного товару чи ідей, політичних програм кандидатів на виборах і т. д.)
- освітню функцію (донесення до населення певних відомостей, знань, спричиняє розширення пізнавальних здібностей людини);
- функцію критики (неможливість ЗМІ застосовувати будь-які санкції до правопорушників, але вони можуть надавати, насамперед, моральну та юридичну оцінку діям осіб або певним подіям);
- функцію контролю (діяльність ЗМІ ґрунтується на авторитеті громадської думки;
- функцію зворотного зв'язку (з'ясування наскільки своєчасно до реципієнта надходить інформація, а також те, наскільки ефективно вона засвоюється);
- прогностична функція (забезпечення на основі вивчення закономірностей суспільного розвитку і прогнозування перспектив політичного розвитку)[7].

Перехід до інформаційного суспільства та швидкий розвиток технологій протягом останніх двох десятиліть змінили громадську обізнаність, корпоративні ринкові стратегії та домінуючі галузі. Роль і значення інформації настільки великі, що ми можемо з упевненістю сказати: «Хто володіє інформацією, той володіє світом», відповідно, зростає попит на актуальну інформацію з боку громадян і суб'єктів господарювання, що, в свою чергу, підживлює медіа подальший розвиток ринку. Технологічні інновації сприяли перетворенню медіаринку в Інтернет-простір, сформували нове поняття – «Інтернет-медіа». Тому сучасний медіаринок став важливою частиною інформаційного суспільства та цифрової економіки, оскільки забезпечує попит на найважливіший ресурс – найновішу інформацію. І

подальший розвиток світового медіаринку матиме великий вплив на економічні та соціально-політичні процеси[30].

До сучасних Інтернет-медіа належать: Інтернет-представництва (портали) онлайн-ЗМІ; Інтернет-медіа; Інтернет-телебачення (вебкастинг); Інтернет-радіо (подкасти); мобільне телебачення; блогосфера; кіно для інтернет-аудиторії; соціальні мережі, Twitter, Live journal (LJ), віртуальні спільноти, віртуальні ігри, віртуальна та доповнена реальність. Медіа-риннок включає продаж новин, телевізійних і радіопрограм, фільмів, цифрового контенту та реклами, а також відео- та аудіозаписів, ігор та публікацій організаціями та окремими особами, які виробляють і поширюють контент. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, глобальної мережі Інтернет створили можливість доступу до гігантських обсягів інформації, збереження її. Інформація поширюється дуже швидко, що не встигаш і кліпнути очима. Але це є як і плюс так і мінус. Адже, як зазначив свого часу Террі Пратчетт у романі «Правда», «поки правда взуває одну ногу, брехня встигає оббігти весь світ»[4]. З Інтернетом швидкість поширення інформації, будь якої – як правди, так і брехні, – збільшилася в рази. Інтернет – це глобальна комп'ютерна мережа, яка об'єднує велику кількість мереж, мільйони комп'ютерів на планеті з метою обміну даними і доступу до спільних інформаційних ресурсів. Засоби комунікації, до яких відносяться електронна пошта, глобальні, регіональні, локальні мережі зв'язку та обміну даними, також надають широкі можливості:

- оперативне передавання інформації на різні відстані, будь-якого об'єму та вигляду;
- інтерактивність і оперативність зворотного зв'язку;
- доступ до різноманітних джерел інформації;
- організацію спільних телекомунікаційних проєктів;
- запит інформації з будь-якого питання через систему електронних конференцій і т. ін.

Відповідно до Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» розвиток національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію[19].

Україна стикається з численними проблемами в сфері ЗМІ, але також має потенціал для подальшого розвитку і модернізації. Однією з головних проблем є те, що значна частина ЗМІ належить політичним чи комерційним структурам, що може призвести до упередженості та змінити інформаційний ландшафт у країні. Також недостатня фінансова підтримка ЗМІ, особливо в регіонах, що може обмежити їхню здатність створювати якісні журналістські розслідування. Ще одна проблема пов'язана з високим рівнем корупції як всередині, так і поза ЗМІ, що може призвести до зниження довіри населення до ЗМІ. Також є питання забезпечення безпеки журналістів, особливо під час військового конфлікту на сході України.

Проте Україна має потенціал для подальшого розвитку та модернізації ЗМІ. Зокрема, розвиток цифрових технологій дозволяє створювати нові медіаформати та збільшувати аудиторію. Місцеві ЗМІ також можна зміцнити та підтримати їх роботу за рахунок державної фінансової підтримки. Ще однією перспективою є відкриття нових медіа-шкіл та курсів, які допоможуть підвищити рівень професіоналізму журналістів та розвивати нові підходи до медіа-роботи. Також можна зміцнювати міжнародну співпрацю в галузі медіа та обмін досвідом з іншими країнами[16].

В Україні з кожним роком використання Інтернет ресурсів стрімко зростає. Особливо із-за повномасштабної війни 2022 року в нашій країні, нам взагалі не обійтися від ЗМІ. Кожного дня ми цікавимося інформацією

стосовно нашої держави за допомогою будь-яких засобів масової інформації, адже наразі від цього залежить наше життя.

Людина в сучасному світі зазнає постійного впливу та тиску ЗМІ. Засоби масової інформації можуть впливати на спосіб життя, спосіб мислення, способи дії та переконання, а також можуть змінювати емоції, бажання та поведінку людей. Впливати на формування політичної свідомості людей можуть такі засоби масової інформації, як телебачення, радіо, газети, журнали та Інтернет. Цей вплив може бути позитивним або негативним, залежно від того, як ці інструменти використовуються[21].

Якщо говорити про процес формування особистої політичної обізнаності, зазвичай існують чотири фактори, які впливають власний життєвий досвід людини (включаючи соціально-економічні умови її існування); міжособистісні комунікації, які розширюють індивідуальний досвід людини до сукупного досвіду його референтної групи; суспільні інститути (церква, школа, партії та об'єднання тощо), що тиражують очищений до ідеології досвід різних соціальних груп; засоби масової інформації, які надають можливість кожному скористатися досвідом усіх у всьому різноманітті форм і змісту.

У той же час, ефективність впливу засобів масової інформації залежить від великої кількості факторів: характеристики впливу, остаточних умов, у яких він відбувається, характеристик реципієнта, його готовності сприймати та довіряти повідомленням ЗМІ. Не випадково присутні різні суперечливі точки зору щодо питання про вплив ЗМІ на масову політичну свідомість, у тому числі електоральні уподобання[32].

Існує кілька теоретичних підходів до вивчення засобів масової інформації. Деякі з них описують, як ЗМІ впливають на громадську думку та поведінку людей, тоді як інші зосереджуються на тому, як ЗМІ відображають світ і створюють культурні норми. Один з таких підходів - це «агенційна теорія». Вона стверджує, що ЗМІ відтворюють та поширюють ідеї, які

створені владою та елітою, тобто вони є агентами влади. Іншими словами, ЗМІ відображають те, що влада хоче, щоб ми бачили.

Інший підхід - це «культурна теорія». Вона стверджує, що ЗМІ відображають та створюють культурні норми та цінності в суспільстві. Ці норми та цінності впливають на спосіб, як люди сприймають світ і реагують на нього.

Третій підхід - це «економічна теорія». Вона стверджує, що ЗМІ керуються економічними мотивами, такими як отримання прибутку та збільшення ринкової частки. Тому ЗМІ часто створюють те, що привертає увагу глядачів, незалежно від того, як це впливає на суспільство.

Інші теорії вивчають, як ЗМІ впливають на громадську думку, такі як "теорія соціальної конструкції дійсності", яка стверджує, що ЗМІ створюють соціальну реальність, тобто сприяють формуванню та поширенню різних соціальних уявлень, ідей, норм та цінностей. Ця теорія базується на припущенні, що соціальна реальність не існує незалежно від способу її сприйняття та інтерпретації людьми. ЗМІ впливають на соціальну реальність через те, що вони визначають те, про що ми говоримо, що ми думаємо та як ми поведимося. Вони впливають на сприйняття людьми світу навколо нас, формують та поширюють культурні стереотипи, спонукають до прийняття певних соціальних норм та цінностей.

Хоча серед багатьох різних точок зору можна виділити дві основні:

1. Теорія прямого впливу (Direct Effect Theory) - за цією теорією ЗМІ мають прямий вплив на масову свідомість, формують громадську думку та визначають результати політичних процесів. ЗМІ можуть диктувати свої власні погляди та переконання глядачам, слухачам та читачам, зокрема, через відображення певних подій з певного ракурсу, відбір та обробку інформації. ЗМІ також можуть впливати на процеси влади та політики через формування громадської думки.

2. Теорія обмеженого впливу (Limited Effect Theory) - за цією теорією ЗМІ мають обмежений вплив на масову свідомість. Люди мають власні

переконання та світогляд, які вони отримують від своєї сім'ї, друзів, релігії та інших соціальних впливів. ЗМІ можуть лише підсилювати та посилювати наявні вже переконання та ставлення до певних питань. Крім того, не всі люди активно використовують ЗМІ, або не довіряють їм.

Не секрет, що одним із найочевидніших способів впливу ЗМІ на політичну свідомість є поширення інформації про політичні події, питання та проблеми, що відбуваються в країні та світі. Це може допомогти громадянам краще зрозуміти та проаналізувати політичну ситуацію в країні, зробити їх більш поінформованими та здатними приймати розсудливі рішення[8].

З іншого боку, ЗМІ також можуть використовуватися для маніпулювання громадською думкою та формування негативного ставлення до певних політичних партій, кандидатів чи проблем. Медіа-маніпуляція – це техніка навмисного спотворення інформації з метою формування певної думки, ставлення до того чи іншого питання/особи/явища. Маніпуляція полягає в тому, щоб керувати масами, впливати психологічно, керувати поведінкою людей шляхом впливу на їх свідомість, інстинкти та ідеологію.

Розрізняють два основних види маніпулювання: оперативне та стратегічне маніпулювання свідомістю та поведінкою людей.

Оперативне (чи ситуативне) маніпулювання полягає в тому, що маніпулятор використовує ті цінності, потреби, стереотипи, звички, які вже є у свідомості людей, змушує їх сприймати те чи інше соціальне повідомлення на свою користь і спрямовує їх у шляхи, необхідні для самої річки. Способи здійснення суспільно значущих дій - маса населення діє за планом маніпулятора: голосувати чи не голосувати, мітингувати, створювати хаос або, навпаки, підтримувати порядок, демонструвати сильну організованість.

Стратегічна маніпуляція полягає в тому, що роками у свідомості людей формуються ті цінності, потреби, уявлення, стереотипи та звички, які самі по собі допомагають підтримувати стабільність політичних та економічних систем, і також сприяють маніпуляторам. Наприклад, вони можуть пропагувати одну точку зору або ігнорувати альтернативні думки, що може

привести до зміни ставлення громадськості до певної проблеми. По суті мас-медіа знаходяться в замкненому колі: «виражаючи і формуючи громадську думку, засоби масової інформації, з одного боку, зосереджують досвід і волю мільйонів, а з другого - впливають не тільки на свідомість, а й на вчинки групової дії людей»[7].

Приклади маніпулювання ЗМІ: Надання неповної інформації; Навмисне приховування певних аспектів інформації; Зміщення акцентів у повідомленнях; Маніпулювання символікою, використання гасел, «плакатної мови»; Маніпулювання емоціями, цінностями, узагальненнями; Маніпулювання числами (соціологія).

Один із найпростіших способів маніпуляції – це випуск новин у ЗМІ. Новина - це повідомлення оперативного та інформаційного характеру, що містить суспільно важливу та актуальну інформацію, що стосується певної сфери суспільного життя або його груп осіб. Спостерігаються маніпуляції в новинах, коли глядачам подають новини, які не відповідають тому, що відбувається насправді, використовуючи неправдиві дані та повідомлення.

Найчастіше новини поширюються в інтернет-медіа, що стали невід'ємною частиною сучасного інформаційного простору. Вони дають можливість швидко та легко отримувати доступ до новин, аналітики, думок та інших матеріалів з будь-якої точки світу. Інтернет-медіа також дають можливість взаємодії та обміну інформацією з іншими користувачами. Проте, треба зазначити, що інтернет-медіа не є повністю надійними джерелами інформації. Тому, користувачі повинні бути обачними та критичними до інформації, яку вони знаходять в інтернеті[30]. Соціальні мережі такі як: Інстаграм, Телеграм, Тік-ток, Вайбер та інші - одні найпріоритетніші сьогодні засоби поширення та обміну інформацією. Соціальні мережі дозволяють людям зв'язуватися та спілкуватися з іншими, висловлювати свої думки та переконання, та отримувати доступ до різноманітної інформації. Вони також можуть сприяти підвищенню свідомості про різні проблеми та питання, які є важливими для суспільства.

Однак, соціальні мережі також можуть мати негативний вплив на свідомість людей. Наприклад, вони можуть сприяти поширенню фейкової або неперевіреної інформації, а також створювати «бульбашки», де люди мають обмежений доступ до різноманітних поглядів та думок. Це може призвести до виникнення стереотипів, узурпації та іншого негативного впливу на свідомість людей[9].

Крім того, ЗМІ можуть негативно впливати на політичну свідомість, поширюючи фейки та дезінформацію. Фейковими новинами свідомо маніпулюють. Іноді фейк - це абсолютна вигадка. Якщо раніше необхідно було перевірити об'єктивність фактів, то тепер необхідно з'ясувати, чи вона є. Поширення фейкових новин, які містять неправдиву або недостовірну інформацію, може стати серйозною загрозою для політичного плюралізму. Це пов'язано з тим, що фейкові новини можуть використовуватися для маніпулювання громадською думкою та впливу на результати виборів. Наприклад, фейкові новини про кандидата на виборах можуть спричинити зміну думки виборців, що може вплинути на результати виборів та зменшити кількість політичних партій, які представлені в парламенті. Також важливо зазначити, що поширення фейкових новин може спричинити зниження довіри громадськості до ЗМІ та політичних лідерів, що може зменшити рівень демократії та політичного плюралізму[3].

Одним з ключових способів боротьби з фейковими новинами є підвищення рівня інформаційної грамотності серед населення. Громадяни повинні мати можливість відбирати та аналізувати інформацію, яка до них надходить, та розуміти, як розповідь про новини може бути спотвореною. Крім того, ЗМІ повинні мати етичні та професійні стандарти, які гарантують об'єктивність та точність інформації, яку вони публікують. Нарешті, влада та міжнародні організації повинні приділяти увагу проблемі фейкових новин та допомагати забезпечувати доступ до правдивої та об'єктивної інформації.

У сучасному світі інформації та комунікацій дезінформація, спрямована на дискредитацію окремих людей і цілих націй, націй чи країн,

стає все більш поширеною. Не забуваємо й про інформаційну війну, що наразі дуже актуальна. В інформаційній війні всі сторони можуть впливати на громадську думку та дії через дезінформацію, фейкові новини, кібератаки, вплив соціальних мереж тощо. Однією з головних цілей інформаційної війни є придушення в людині морального творчого початку, зміна власного світогляду

Інформаційна війна може стати серйозною загрозою для політичного плюралізму, якщо вона використовується для маніпулювання громадською думкою та обмеження свободи слова. У разі успіху інформаційна війна може вплинути на громадську думку та обмежити політичний плюралізм. Це може призвести до зменшення кількості точок зору в політичному дискурсі та зниження суспільної довіри до ЗМІ та політичних лідерів[18].

Одним із ключових чинників боротьби з інформаційною війною є забезпечення доступу до об'єктивної та правдивої інформації. ЗМІ повинні мати етичні та професійні стандарти, які гарантують об'єктивність та якість інформації.

Також важливо підвищувати рівень інформаційної грамотності серед населення, щоб громадяни могли критично оцінювати інформацію, яка до них надходить.

Нарешті, уряди та міжнародні організації повинні забезпечити демократичний діалог і відкритість у політичному процесі, щоб зменшити ризик використання інформаційної війни для політичних маніпуляцій[11].

Яскравим прикладом того, з чим стикається Україна, є поширення російськими ЗМІ неправдивої, образливої інформації про українців з метою отримання більшої підтримки серед українців, а не серед своїх росіян. Серед різних соціальних мереж: Telegram, Viber, Tiktok, Instagram, Facebook ми неодноразово, тим паче під час війни, спостерігаємо про поширення фейків, викривлення однієї і тієї ж інформації, новини, розповсюдження паніки, страху. Чим більше фейкових новин споживає людина, тим більше вона стає дезорієнтованою. На власні очі ми бачимо як впливає пропаганда,

навіювання страху, дезінформації країною-агресором на окупованих територіях нашої держави. Звісно, з іншого боку соціальні мережі, новини можуть нас підбадьорювати, вселяти в нас віру у краще, та не забувати про головну нашу мету- перемогу.

Безумовно, можливості впливу на населення через ЗМІ мають переважно представники владних структур, які найактивніше їх використовують на наступних виборах – переважно для збереження своїх посад і просування по службовій драбині. Бажання виглядати в очах оточуючих краще, ніж є насправді, є природним, і за умов професійного підходу ця проблема цілком вирішувана, але в той же час для пересічних громадян існує небезпека бути не поміченими. Введення в оману, загроза якого пропорційна професіоналізму творця зображення. ЗМІ є одним із необхідних засобів формування іміджу політиків, а також є найбільш масштабним, найбільшим і найефективнішим засобом[32].

Взагалі основним елементом свідомості є особистісне усвідомлення, а отже, щоб «прикріпитися» до нього, образ повинен мати особистісний характер за своїми властивостями. Водночас використовуються (у відповідній формі) класичні політичні прийоми через засоби масової інформації, які базуються на емоційній моделі масової комунікації, використовуючи насамперед страх і віру, а не логічне мислення. Це так звана техніка «парадигми насилля»: викликання відчуття зовнішньої загрози, пошук внутрішнього ворога; поділ суспільства на «нас» і «їх»; обмеження кількості символів у національному обігу; цензура; інформаційна сегрегація. монополія знань; фальсифікація фактів тощо.

Особливістю людської психіки є побудова емпатії, аналогії та ряду асоціацій, тому ці властивості можна використовувати в таких варіантах:

1. Перенесення образу середовища (людей, техніки, природи тощо) на образ людини, тобто створення авторитетного фону;
2. Натомість тримайтеся подалі від негативних образів і чітко виділяйте своїх опонентів;

3. Переносити факти та події локального характеру у світовий масштаб;
4. Показати протиріччя між минулою та теперішньою поведінкою опонента;
5. Посилити смисловий наголос;
6. Звернення до компетентних джерел («викриття» опонентів);
7. Використання традиційної символіки.

Музичний супровід і колірна гама картини теж мають важливий психологічний вплив, оскільки кожен колір підлаштовується під відповідну хвилю поведінки і реакції – власне, створює настрій. Тому подану інформацію можна загострити або пом'якшити.

Серед інших методів психологічного впливу ЗМІ використовують «метод Геббельса». Метод Геббельса - це термін, який зазвичай використовують для опису тактики пропаганди і маніпуляції масами, яку використовував головний нацистський пропагандист Йосип Геббельс під час Другої світової війни.

Він засновував свою пропаганду на ідеї повторення брехливих тверджень і використанні різних методів переконання, зокрема сенсаційної журналістики, заяв про нібито наукові відкриття, використання символіки та емоційної апеляції до націоналізму й патріотизму. Одним із найвідоміших прийомів, які використовував Геббельс, була «велика брехня», яку він визначав як твердження, настільки велике, що ніхто не зможе повірити в те, що воно неправдиве. Він вважав, що якщо повторювати таку брехню досить довго і переконливо, то вона стане прийнятою істиною. Метод Геббельса часто вважають аморальним і неетичним, і його використання засуджують. Проте, багато хто з його методів досі використовують у сучасній політичній і соціальній пропаганді.

Отже, за ще одним влучним висловом: «інформація сьогодні - сучасний варіант дволикого Януса - однією рукою він сіє мудрість, добро й вічність, а іншою кидає в землю зуб дракона, де згідно з легендою, виростає зло»[12].

Тому найголовніше це: необхідність кожну інформацію перевіряти на достовірність, визначаючи її першоджерело, автора та причину її створення.

РОЗДІЛ 3.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Політичний плюралізм є однією з головних політичних цінностей у демократичному суспільстві, яка впливає на формування політичних переконань і норм індивідів, груп і суспільств.

Інформація сьогодні є основним ресурсом суспільства. На сучасному етапі розвитку ефективно управління економічними, соціальними і політичними процесами неможливе без опори на різнобічну, точну і оперативну інформацію, що відбиває динамічні зміни в різних сферах людської діяльності. Стрімкий розвиток і широке застосування інформаційних технологій, перетворення інформації на цінний ресурс життєдіяльності обумовлюють рух людства до інформаційного суспільства, важливими критеріями якого є можливість індивіда отримувати необхідну інформацію в будь-якому місці, у будь-який час і наявність для цього відповідних технологій. Всесвітній розвиток інформаційної сфери - це те, що реально може дати людству можливість наблизитися до ідеалів миру, свободи і соціальної справедливості. Глобальні зміни в соціально-політичному житті країни відбуваються, коли вона переживає трансформацію соціальних процесів, становлення нової державності і політичного режиму[28].

Політичний плюралізм та засоби масової інформації мають взаємодію, яка може мати значний вплив на політичну культуру та процеси в суспільстві.

Політичний плюралізм є запорукою для свободи ЗМІ та забезпечення їхньої незалежності. У демократичних суспільствах, політичний плюралізм передбачає, що існує широкий спектр політичних поглядів та думок, а також що усі голоси мають бути почуті та враховані. Це означає, що ЗМІ мають забезпечувати різноманітність думок та поглядів в суспільстві, яка є важливою для забезпечення свободи слова та незалежності ЗМІ.

Забезпечення різноманітності думок та поглядів в ЗМІ допомагає запобігти домінуванню однієї сторони в політичному діалозі та забезпечує свободу висловлювання громадян. Це важливо для того, щоб громадяни мали можливість ознайомитися зі всіма аспектами політичних питань та приймати поінформовані рішення. Крім того, це може сприяти зменшенню корупції та недостатній відкритості влади. Або такі засоби масової інформації, як газети, телеграм-канали можуть бути політично спрямованими та підтримувати конкретні політичні партії або ідеології. Це може призвести до відображення зокрема певної точки зору або відсутності балансу у медійному покритті. Такі проблеми можуть знижувати рівень об'єктивності та довіреності засобів масової інформації. У демократичному суспільстві, ЗМІ повинні забезпечувати об'єктивну та розгорнуту інформацію, щоб допомогти громадянам у розумінні складних політичних питань[13].

У той же час, відносини між політичним плюралізмом та ЗМІ можуть бути складними та амбівалентними. З одного боку, політичний плюралізм може сприяти різноманітності інформаційних джерел та забезпечувати об'єктивну та розгорнуту інформацію. З іншого боку, політичні партії та владні структури можуть намагатися впливати на ЗМІ, щоб забезпечити собі більш сприятливий образ в суспільстві. Це призводить до цензури, маніпуляцій та змін в редакційній політиці ЗМІ. Як і все інше даний взаємозв'язок має свої як позитивні, так і негативні наслідки, тому важливо досконало вивчати інформаційний простір та об'єктивно ставитися до процесів політичного плюралізму та мас-медіа.

До позитивних наслідків можна віднести: підвищення свідомості громадян про політичні погляди та ідеології; збільшення уваги громадськості до виборів та політичного процесу в цілому; збільшення кількості точок зору, які представлені у медійному покритті та сприяння розгляду різних аспектів політичного діалогу; збільшення тиску на політичних лідерів щодо виконання їхніх обіцянок та дотримання демократичних принципів.

Серед негативних наслідків можна визначити такі: спотворення інформації та підтримка певних політичних партій або ідеологій; збільшення кількості фейкових новин та інформації, яка містить неточності та спотворення фактів; зниження рівня об'єктивності та довіреності засобів масової інформації; поширення негативних стереотипів та політичних брехень[15].

Спираючись на дані дослідження актуальної теми потрібно звернути увагу що держава має важливу роль у забезпеченні свободи слова та інформаційної безпеки. З одного боку, держава має захищати свободу слова як одне з основних прав громадян. Це означає, що вона повинна забезпечувати умови для вільного вираження думок та переконань, які не порушують права та свободи інших людей.

З іншого боку, держава також повинна забезпечувати інформаційну безпеку, щоб запобігти поширенню дезінформації та інших загроз національній безпеці та демократії. Для цього держава може розробляти та приймати закони, які регулюють роботу ЗМІ та інших медіаорганізацій, забезпечують належну захист персональних даних, протидіють кіберзагрозам, борються з дезінформацією та фейковими новинами.

У забезпеченні свободи слова та інформаційної безпеки, держава повинна діяти відкрито та прозоро, забезпечувати доступ до інформації та забезпечувати свободу думки та висловлювання громадян. Держава повинна створювати умови для розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності серед громадян. Крім того, держава повинна співпрацювати з міжнародними організаціями, які займаються захистом прав людини та свободи слова, такими як ООН, Рада Європи та Європейський Союз, для спільної боротьби з викликами та загрозами, які ставлять під загрозу свободу слова та інформаційну безпеку[20].

Незалежності мас медіа можна досягти, використовуючи певні форми суспільної організації ЗМІ, які відомі як державна, приватна та суспільно-правова. ЗМК контролюються та фінансуються державою у відповідних

умовах державної організації, що сприяє незалежності засобів масової комунікації від капіталу і підзвітності уряду та парламенту. Утім, державне утримання системи ЗМІ може призвести до зниження їхньої конкурентоспроможності та до використання як інструменту впливу на відповідні демократичні інститути, а також до великих витрат з державного бюджету. У приватному володінні ЗМІ фінансування відбувається за рахунок рекламних і приватних надходжень та пожертв. Для такої форми характерна жорстка конкуренція за рекламні прибутки та аудиторію. Вагомий недолік комерційної організації ЗМІ полягає в їхній прямій залежності від власників і рекламодавців, а також часте ігнорування ними етичних норм та суспільних інтересів[27].

В органах влади існують відділи або відповідні структурні одиниці зі зв'язків із громадськістю), які здійснюють свою діяльність на підставі Закону України «Про інформацію», який встановлює обов'язок суб'єктів владних повноважень (у тому числі органів державної влади) повідомляти громадськість та мас медіа про свою діяльність і прийняті рішення. Зокрема, згідно зі статтею 24 цього Закону заборонена цензура. Також в Україні діяльність ЗМІ регулюється законами «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про рекламу», «Про телебачення та радіомовлення» та низкою інших[35].

Законодавча база України у галузі інформаційної, комунікативної сфери, хоча й потребує реформування та переосмислення, заснована на демократичних принципах, сприяє діалогові влади та громадянського суспільства. Слід зазначити, що у процесі розвитку та трансформації демократичного ладу, а також здійснення низки реформ в Україні спостерігається тенденція налагодження конструктивного діалогу органів публічної влади із ЗМК. Такому діалогу сприяє розуміння взаємної вигоди від співпраці: влада вкрай зацікавлена в оперативному висвітленні своєї діяльності через основні канали інформації. ЗМК, у свою чергу, зацікавлені у вільному отриманні інформації, що має державну значущість.

Отже, взаємозв'язок між політичним плюралізмом та ЗМІ є дуже важливим для збереження демократії та забезпечення належного функціонування політичної системи.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи усе вищезазначене, я дійшла до таких висновків:

- теоретичні аспекти політичного плюралізму, які включали в себе визначення поняття, його історичний розвиток, а також основні види та принципи політичного плюралізму відіграють важливу роль для сьогодення. Дослідження показали, що політичний плюралізм це наявність різних політичних поглядів та ідеологій у суспільстві. Це означає, що існує багато різних партій та організацій, які мають можливість вільної діяльності та представляють різні інтереси у політичному житті країни. Таким чином, забезпечення політичного плюралізму є важливим завданням для забезпечення демократії та свободи висловлювання. Проте, це завдання потребує постійного відстеження та аналізу нових тенденцій та викликів, що можуть вплинути на стан політичного плюралізму;

- засоби масової інформації є невід'ємним джерелом сучасного інформаційного процесу. В результаті дослідження були деталізовані поняття та особливості засобів масової інформації та розглянуті їхні важливість та вплив на політичне життя. ЗМІ є одним з основних каналів інформації для громадян, і вони можуть впливати на формування громадської думки та уявлень про політичних лідерів та партії. ЗМІ можуть розповідати про різноманітні політичні погляди, події та інформувати громадян про позиції різних політичних сил, що сприяє збагаченню дискусії та розширенню кругозору громадян. Важливою роллю ЗМІ є моніторинг дій політиків і владних структур, що сприяє підвищенню їх відповідальності за публічні дії перед людьми, викриваючи корупцію, порушення законів та інші негативні аспекти політики. Це допомагає забезпечити прозорість та відповідальність влади перед громадянами. Якщо ЗМІ будуть монополізувати інформаційний простір, то це може призвести до зменшення політичного плюралізму. Однак, якщо ЗМІ будуть діяти вільно та незалежно, вони можуть сприяти збереженню та зміцненню політичного плюралізму. Однак, слід зазначити, що ЗМІ також можуть мати певний політичний бік,

який вони підтримують, що може призвести до перекручення фактів та надмірного впливу на громадську думку. Тому, важливо, щоб ЗМІ дотримувалися професійної етики, відповідальності та інформували громадян про різні погляди та думки;

- до різновидів засобів масової інформації варто віднести: традиційні газети та телебачення та новітні соціальні мережі та інтернет-платформи. Встановлено, що засоби масової інформації виконують важливу функцію комунікації між громадськістю та політичною системою. Вони допомагають забезпечити доступ до інформації про політичні події та рішення, а також формують певні переконання та ставлення до політичних питань. З самого малку людина опиняється в інформаційному полі та не може жити без інформації, не обговорюючи її та не приймаючи певних рішень. ЗМІ - це певна сила, що формує суспільство, її громадську думку, ставлення до того, що відбувається в країні та світі. Саме ЗМІ є виразником політичного плюралізму - думки та волі суспільства;

- засоби масової інформації відіграють ключове значення в формуванні громадської думки та участі населення у політичному процесі. В Україні на сучасному етапі державотворення відбувається зростання ролі ЗМІ в нашому повсякденному житті. У наш час ЗМІ є найважливішим джерелом інформації де йдеться про діяльність органів державної влади, про події та процеси, що відбуваються в країні та у світі. Також засоби масової інформації відображають умови життя людей, системи їхніх спільних зв'язків і залежностей у макро- і мікрмасштабі. І тому будь-яка інформація, будь-якої сфери, спрямовується не тільки на інформування, але й на формування свідомості, ціннісних орієнтацій особи і суспільства загалом, має великий вплив на політичний процес;

- взаємозв'язок політичного плюралізму та засобів масової інформації формують світогляд та політичну свідомість громадян. Інформаційний простір, створений засобами масової інформації, визначає сприйняття людьми подій, політичних поглядів та цінностей. Дослідження показало, що

необхідно враховувати вплив засобів масової інформації на формування політичної свідомості та розглядати їх як важливу складову в сучасному політичному житті;

- у сучасному світі засоби масової інформації виконують важливу функцію підтримки політичного плюралізму. Взаємодія між політичним плюралізмом та засобами масової інформації є взаємовигідною. З одного боку, політичний плюралізм вимагає наявності різноманітних джерел інформації для громадян, а з іншого боку, засоби масової інформації потребують наявності політичного плюралізму для свого власного розвитку та ефективної роботи. Взаємозв'язок між цими явищами дає змогу краще зрозуміти процеси, які відбуваються в суспільстві, та знайти шляхи для підвищення ефективності діяльності засобів масової інформації та забезпечення розвитку політичного плюралізму.

Враховуючи ці фактори на сучасні події в Україні, політичний плюралізм та прозорість ЗМІ є важливими у побудові щирих інституційних взаємовідносин. По-перше, політичний плюралізм і свобода ЗМІ допомагають забезпечити право громадян на отримання різних поглядів та інформації про події війни. Це дозволяє формувати об'єктивну картину подій та розуміти різні сторони конфлікту. По-друге, у воєнний період рішення, які приймаються владою, мають велике значення для безпеки та добробуту громадян. Політичний плюралізм забезпечує наявність різних політичних сил та голосів, що можуть контролювати дії влади та уникнути зловживань.

ЗМІ мають важливу роль у передачі об'єктивної та достовірної інформації про конфлікт, стан військових дій, гуманітарну ситуацію та інші аспекти війни. Це дозволяє громадськості бути свідомою та приймати відповідальні рішення. У військовий час, коли країна залучає підтримку та допомогу від інших країн і організацій, політичний плюралізм та прозорість ЗМІ є важливими факторами для забезпечення довіри та співпраці з міжнародними партнерами.

Отже, дослідження теоретичних аспектів політичного плюралізму та засобів масової інформації у суспільно-політичному розвитку є важливими в контексті сучасного політичного життя, з метою реалізації принципів демократії в умовах військового стану та післявоєнної відбудови в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія. *Навчальний посібник*. К.: ВЦ «Академія», 2006. –568 с.
2. Бульба В. Соціальні функції держави як фундаментальна категорія державно-управлінської науки. *Публічне управління: теорія та практика*. 2011. № 4 (8). С. 3 – 9.
3. Бакші, Е., Мессінг, С. та Адаміч, Л. Вплив ідеологічно різноманітних новин та думок на Facebook. *Science*, 2015. 348, 1130-1132.
4. Бессі, А., Колетто, М., Давідеску, Г. А., Скала, А., Кальдареллі, Г. та Кватроччі, В. Наука vs змова: Колективні наративи в епоху дезінформації. 2015. 217с.
5. Горлач М. Політологія : наука про політику : підруч. для студ. вищ.навч.закл. К. : Центр учбової літератури, 2009. 840 с.
6. Готун А. Основні концепції дослідження комунікації в політичній системі суспільства. *Політичний менеджмент*. 2011. №1. С. 75–86.
7. Городенко, Л. М. Класифікація новітніх медіа. *Наукові записки Інституту журналістики: науковий збірник*. №49. 2012. с 69–75.
8. Данько-Сліпцова А. Нові медіа в Україні: особливості, характеристика. *Молодь: освіта, наука, духовність: XI Всеукр. наук. конф. молодих учених і студ.* (Київ, 9–10 квіт. 2014 р.). Київ, 2014. Ч. III. С. 339–340.
9. Данько-Сліпцова А. Українські політики та інтернет (інструментальна функція). *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації: укр. наук. журн.* 2011. Вип. № 4. С. 416–419.
10. Дикун І. М. Пліуралістичний напрямок в теорії демократії: Історичні витоки та природа [Електронний ресурс] 2010. ОНЮО – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/50593208.pdf>.
11. Дуфва, М., Ікагаймо, Х.П. та Слотт Дуфва, Т. Розуміння напруженості, що впливає на майбутнє Інтернету, *Journal of Futures Studies*, 2020. № 24(4), 51-60.

12. Дюбуа, Е. та Бланк, Г. Ехо-камера переоцінена: стримуючий ефект політичного інтересу та різноманітних медіа. *Інформація, комунікація та суспільство*. 2018. № 21, с. 729-745.
13. Засоби забезпечення демократії: політичний плюралізм. [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15509/>.
14. Засоби масової інформації: види та функції. URL: <http://www.politologia-rdgu.rv.ua/images/school/t11.pdf>
15. Карпа М. Система впливу на масову політичну свідомість: державно управлінський аспект : *автореф. дис. канд.* Львів., 2006. 20 с.
16. Козаков В. Становлення та розвиток соціально-ціннісних засад державного управління в Україні : *дис. док. держ. Упр.К.*, 2008. – 446 с.
17. Крюков О. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення. *К.: Вид-во НАДУ*, 2006.
18. Константинова Т. В. Плюралізм політичних груп як основа демократичного політичного вибору. *Актуальні проблеми політики*. 2012. №47. С. 49–56.
19. Конституція України. Офіційне видання. *К.: Парламентське видавництво*. 2006. – 160 с.
20. Людвик І. В. Конституційно-правовий статус ЗМІ: поняття, структура та юридичні ознаки. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 1. с. 111–116.
21. Недбай В. Інноваційні медіа-технології в системі політичних комунікацій. *Автореф. к.політ.н.* Одеса. 2012.
22. Остапенко О. Принципи політичного й ідеологічного плюралізму: Проблеми реалізації в Україні. *Юридичний вісник*. 2019. С. 9.
23. Остапенко М. Політичний плюралізм: багатогранність змісту [Електронний ресурс]. *Політичний менеджмент*. 2011. Режим

доступу до ресурсу: https://ipind.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/ostapenko_politychnyi.pdf.

24. Остапенко М. А. Політичний плюралізм : нестабільність демократії та пошуки соціальної рівноваги К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 350 с.
25. Остапенко М. А. Ціннісні основи політичного плюралізму. *Політологічний вісник. Збірник наукових праць*. К. : «ІНТАС», 2008. Випуск 38. С. 268–280.
26. Остапенко М. А. Політичний плюралізм. Лекції з політології : навчально-методичний посібник. *Випуск 1. Лекція 11*. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 167–177.
27. Остапенко М. А. Суспільно-політичні інтереси. Лекції з політології : навчально-методичний посібник. *Випуск 1. Лекція 14*. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 214–226.
28. Остапенко М. Ідеологічний плюралізм: Проблема необхідності розвитку і збереження цілісності демократичного суспільства. 2010. Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26754/01-Ostapenko.pdf?sequence=1>.
29. Олещук П. Новітні політичні технології інформаційного впливу: автореф. дис. д-ра політ. наук 2019. 372 с.
30. Рєвунова, І. Поняття онлайн-медій в медіа-дослідженнях. *Вісник Львівського національного університету: Серія журналістика*. 2013. (38), 509–515.
31. Стюарт М. Д. Про народи та їхній зв'язок із представницьким урядуванням [Електронний ресурс] *Про свободу: Есе / Пер. з англ. К: Основи*, 2001. С. 328-334. Режим доступу до ресурсу: <http://litopys.org.ua/mill/mill21.htm>.

32. Страуд, Н. Дж. Використання ЗМІ та політичні уподобання: перегляд концепції вибіркового впливу. *Політична поведінка*. 2008. № 30. 341-366.
33. Чальцева О. М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика : монографія / Чальцева О. М. Вінниця, 2017. 336 с.
34. GALTON, WILLIAM A. «THE IDEA OF POLITICAL PLURALISM». *Gnomes*, vol. 49, 2009, pp. 95–124.
35. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>